

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ
SANAT TARİHİ ENSTİTÜSÜ — KUNSTHISTORISCHES INSTITUT

SANAT TARİHİ ARAŞTIRMALARI

I

KUNSTHISTORISCHE FORSCHUNGEN

PONSU KARAHASAN

İSTANBUL SULTAN SELİM CAMİİ HAKKINDA

Ayrı baskı — Sonderdruck

Bas No: 2698

No: 2698

ÇEKÜL KÜTÜPHANESİ

DEMİRBAŞ NO. *ab98*

SINIFLAMA NO.

ab98

BAĞIŞCI

GELİŞ TARİHİ

Gürso'ya yardımlarına
tesekkürlerim ile
6-V-965
Karahasan

PONSU KARAHASAN

İSTANBUL SULTAN SELİM CAMİİ HAKKINDA

Şimdiye kadar çıkan yazılarda eserin Mimar Sinan tarafından yapılmış olması ihtimalinden az da olsa bahsedenlerin yanısıra “pek genç” olduğu ileri sürülerek bu teze karşı çıkanlar da vardı. Bu düşünceler, eser sahiplerinin kanaatlerine göre hiç bir kaynak gösterilmeden belirtilmişti.

Cami, kendi adı ile anılan ve İstanbul'un yedi tepesinden beşincisi olan Sultan Selim tepesindedir. Halice hâkim bir manzaraya sahip olan yapı; Türbeleri, sübyan mektebi, imaret ve hamamdan müteşekkil külliyesi ile büyük bir site meydana getirir.

Sultan Selim'in emri ile, babası II. Beyazıt'a ithafen inşasına başlanmış olan bu cami 1520 yılında Sultan Selim'in ölümü ile yarım kalmış, Kanunî Sultan Süleyman'ın emri ile 1522 (H. 929) yılında tamamlanmıştır. Bu hususlar cümle kapısındaki kitabede teyid olunmaktadır.

Şimdiye kadar çıkan bazı yazılarda: Gurlitt¹ “Yapının mimarı, Türk Yapı Ustalarının en büyüğü olan Sinan'dır. İlk yapısı olan Selimiye'nin (Sultan Selim) örneği, Edirnedeki muhteşem Beyazıt Camii olup, Selimiye'nin direkt öncüsüdür.”

Prof. E. Diez² “26 yaşında olan Sinan'ın böyle bir cami yapmak için, pek genç olduğunu ve fakir bir inşaat şekli olması dolayısıyla Sinan'ın böyle bir formu seçmeyeceğini” belirtmektedir.

Doç. Muzaffer Sudalı³ “İstanbul Beyazıt Camiinin (1505) Hünkâr Mahfili ile Sultan Selim Camii Hünkâr Mahfili benzerliğine dayanarak Mimar Hayrettin'in eseri olduğunu⁴, Prof. Semavi Eyice⁵ İstanbul Beyazıt Camii

1. C. Gurlitt, “Die Baukunst Konstantinopels” s. 66 Berlin, 1912.

2. E. Diez “Türk San'atı” s. 146 İstanbul, 1946.

3. Muzaffer Sudalı, “Hünkâr Mahfilleri” s. 31 İstanbul, 1958.

4. Rıfıkı Melül Meriç: İstanbul Belediye Kütüphanesinde M. Cevdet yazmaları arasında bulunan (0,71) numaralı defterde yaptığı inceleme sonucunda İstanbul Beyazıt Külliyesi mimarının, Mimar Yakup Şah Bin Sultan Şah olduğunu ortaya çıkarmıştır. “İstanbul Beyazıt Camii Mimarı, İkinci Sultan Beyazıt Devri Mimarları ile Bazı Binaları” Milletlerarası Birinci Türk San'atları Kongresi (19-24, Ekim 1959) s. 294 Ankara, 1962.

5. Semavi Eyice “İstanbul Minareleri” Türk San'atı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri s. 41 Güzel San'atlar Akademisi, 1963.

ve Sultan Selim Camii minarelerinde aynı teknikte tezyinatın kullanılmasına ve sadece bu iki camide renkli minare tezyinatına raslanmasına dayanarak, Sultan Selim Camii mimarının ,Beyazıt Camii mimarı olabileceğini ileri sürmektedir.

Topkapı Sarayı arşivinde D. 1461 numara ile kayıtlı “Tuhfetül Mimarîye Risalesi” adlı yazma, Mimar Sinan’ın hayatı ve eserlerine ait olup dört müsvedde ile yirmi üç sayfadır.

Y. 5-a’da kısaca hayatından bahsettiği bölümde (Res. 1) “Karabuğdan seferine varulup andan dahi hayırla geldikte Mimar başılık hizmeti tefviz kılındı. Ve ol zamandan bu anedek üç padişah-ı azüm-ü şan Sultan Süleyman Han Sultan Selim Han-ı sâni ve Sultan Murat Han hazretlerinin eyyam-ı hümayûnlarından temhid olunan ağır binalardan ancak Sultan Süleyman Han aliyettir. Rahman ül gûfran hazretlerinin cülûs-u saâdet menûs-larından sonra babaları padişah cennet mekân Sultan Selim Han evvel Edirne’de bina olan imaret-i şeriften gayri bilcümle bu kullarının mübaşeretü ile vâki olmuştur...”

Yukarıdaki bölümden, Sinan’ın 1539 Karabuğdan seferinden sonra Mimarbaşı olduğunu, Kanunî Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murat devrinde bu görevde bulunduğunu anlıyoruz.

Bu yazmanın Sinan tarafından III. Murat devrinde (1574-1595) dikte ettirilmiş olduğunu, Kanunî’den ve II. Selim’den merhum diye bahsetmesinden anlıyoruz. 1588 yılında ölen Sinan’ın bu yazmayı son yıllarına doğru yazdırmış olduğu kanaatindeyim.

Yazmanın tertibinde Sinan; camilerini, medreselerini, sûbyan mekteplerini v.s. ayrı ayrı sayfalarda listelemiştir. Ancak, kontrol edilmemiş bir müsvedde olduğu için tekrarlar bulunmaktadır. Yazmanın Sultan Selim Külliyesine ait bölümleri:

Y. 7-b’de “Nev-i evvel bina olunan cevamiin adedini ve metanetini beyan eder” başlığı altında “merhum Sultan Selim Han bin sultan Beyazıt Han camii şerifi İstanbul’da”.

Y. 14-a’da “Nev-i evvel bina olunan cevamiî beyan eder.” başlığı altında “evvelâ nefsi İstanbul’da Sultan Selim Han Camii ve İmaretü ve Türbesi ve Medresesi ve Mektebi, Sultan Selim Han Türbesi, Türbe-i Haseki (Hafize Sultan) Sultan” (Res: 2).

Y. 20-a’da “Bina olunan medreselerin adedini beyan eder” başlığı altında “medresei Sultan Selim der İstanbul”.

Y. 21-b'de "Bina olunan imaretin adedini beyan eder" başlığı altında "İstanbul'da Sultan Selim Han'ın İmaretî".

Y. 25-b'de "Bina olunan hamamları beyan eder" başlığı altında "Sultan Selim Han Hamamı".

Y. 27-a'da "Bina olunan kervansaraylar ve medreseleri beyan eder" başlığı altında "Bir Kervansaray Sultan Süleyman Han İmaretî kurbinde bina olmuştur, ve Sultan Selim Han İmaretinde de kezalik".

Yukarıda sözü edilen külliye binalarından, imaret yıkılmış, yerine bugünkü Sultan Selim Kız Lisesi yapılmıştır. Hiç bir yayında adı geçmeyen Hamamı ve Kervansarayı da yok olmuştur.

1539 Karabuğdan seferinden sonra Sinan, Mimarbaşı olduğuna göre, Sultan Selim Külliyesi, Sinan'ın Mimarbaşı olmadan önce yaptığı ve kayıtlarda rastlanan ilk camidir. Bu açıdan düşünenecek olursak; Sinan plân ve konstrüksiyon bakımından yeni bir şey ortaya koymamış. Edirne II. Beyazıt Camiini (1484-1488) andıran bir eser yapmıştır diyebiliriz. Ancak, yapı tarzının basit bir şekli olmasına rağmen 24,50 m. çapındaki kubbeyi mekâna emniyetle oturtması büyük bir başarı olup belki de Sinan'ın Mimarbaşılığa geçmesini sağlamış ve daha bu eseri ile mimarîmizi dünyaya tanıtabilecek bir dehaya malik olduğunu isbat etmiştir.

Ayrıca da bu sade mekânı çok ahenkli şekilde çini, kalem işleri, zarif mermer tezyinatı, ince tahta işçiliği ile de süsleyerek, sadeliğini bozmadan şükûn verici bir ifade kazandırmıştır⁶.

6. Ponsu Karahasan, *İstanbul Sultan Selim Camii ve Külliyesi*, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi 1964 (Basılmamış Lisans tezi).

...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...

